

NEGYEDÉVES JELENTÉS

2003. július 15.

TARTALOMJEGYZÉK

I. MONETÁRIS POLITIKA	3
II. A MONETÁRIS POLITIKAI ESZKÖZTÁR VÁLTOZÁSA	4
<i>Napi összevont fedezetértékelés bevezetése</i>	<i>4</i>
<i>Elfogadható fedezetek körének bővítése</i>	<i>4</i>
<i>Kötelezőtartalék-szabályozás</i>	<i>4</i>
III. A PÉNZÜGYI KÖZVETÍTŐ RENDSZER STABILITÁSA	5
<i>Jogszabály-előkészítés</i>	<i>6</i>
<i>Jegybanki ellenőrzés</i>	<i>7</i>
IV. DEVIZATARTALÉKOK	8
V. EMISSZIÓS TEVÉKENYSÉG	9
<i>Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység</i>	<i>9</i>
<i>Forgalomban lévő készpénz</i>	<i>9</i>
<i>Forgalomban lévő bankjegyek</i>	<i>10</i>
<i>Forgalomban lévő érmék</i>	<i>10</i>
<i>Bankjegy- és érmeszakértői tevékenység</i>	<i>11</i>
<i>Emlékpénzérme-kibocsátás</i>	<i>11</i>
VI. FIZETÉSI RENDSZER	12
<i>A VIBER forgalom alakulása</i>	<i>12</i>
<i>Az MNB fedezetértékelési rendszerének átalakítása</i>	<i>13</i>
<i>Fizetési Rendszer Fórum</i>	<i>13</i>
<i>BKR üzletmenet-folytonossági terv tesztelése</i>	<i>14</i>
<i>A fizetések véglegességéről szóló törvény</i>	<i>14</i>
<i>Fejlesztések az értékpapír-elszámolási rendszerben</i>	<i>14</i>
VII. AZ MNB STATISZTIKAI TEVÉKENYSÉGE	16
<i>A statisztikai tevékenységhez kapcsolódó adatközlésben történő változások</i>	<i>16</i>

Beszámoló az MNB 2003. második negyedévi tevékenységéről

I. Monetáris politika

A Magyar Nemzeti Bank 2003. május 12-én publikálta a „Jelentés az infláció alakulásáról” című kiadványát. A jelentés a 2004-es $3,5\pm 1\%$ -os inflációs cél teljesülését a felhasznált feltevések mellett valószínűnek tekintette, azonban megállapítása szerint a bérek lassú alkalmazkodása és az államháztartás vártnál kisebb keresletcsökkentő hatása továbbra is inflációs kockázatokat hordoz. A május 26-án publikált „Jelentés a pénzügyi stabilitásról” című kiadványban az MNB részletesen elemezte a stabilitási kockázatokat hordozó tényezők alakulását. Felhívta a figyelmet arra, hogy a lassú béralkalmazkodás a növekedés lassulásához és a munkanélküliség növekedéséhez vezethet, és a konjunktúra megindulásával várható növekvő vállalati finanszírozási igény a költségvetés fokozatos alkalmazkodását teszi szükségessé. A jelentés elemzése alapján a bankrendszer működése továbbra is stabil és jövedelmező, amely nem veszélyezteti a pénzügyi stabilitást.

2003 májusában lezárult a januári felértékelődési spekulációt követő konszolidáció időszaka. Az MNB „A felértékelődési spekuláció kezelése” címmel háttér tanulmányt jelentetett meg, amelyben részletesen elemzi a spekuláció előzményeit, megvalósulását és jegybanki kezelését. A beáramlott spekulatív tőke döntő részének távozása után megállapítható, hogy az MNB sikeresen kezelte a spekulációt, ami így nem veszélyeztette a pénzügyi stabilitást és nem okozott inflációs nyomást

sem. A jegybank devizapiaci jelenlétének és az eszköztár helyreállításának köszönhetően a forintárfolyam és a hozamok is az átmeneti ingadozások után hamar stabilizálódtak.

Június 4-én az MNB a kormány kérésére elfogadta a forint középárfolyamának $2,26\%$ -os leértékelését. A technikainak szánt árfolyamsáv-kiigazításba az MNB azért egyezett bele, mert úgy vélte, hogy inflációs céljainak teljesítéséhez a sáv felső szélét jelentő 240 Ft/euró szintnél erősebb árfolyamra nincs, és az ERMII árfolyamrendszerhez történő csatlakozásig várhatóan nem is lesz szüksége. A lépés nem szerencsés kommunikációja és időzítése azonban hozzájárult ahhoz, hogy a döntést követően az árfolyam jelentős mértékben leértékelődött. A befektetők által elvárt kockázati prémium az árfolyam jövőbeli alakulásával kapcsolatos megnövekedett bizonytalanság miatt jelentősen megemelkedett, amelynek ellensúlyozására az MNB két lépésben, összesen 3 százalékponttal növelte az irányadó kamatot: június 10-én 1 százalékpontos, június 19-én pedig 2 százalékpontos emelést hajtott végre, melyek nyomán a jegybanki irányadó kamat $9,5\%$ -ra emelkedett. A MNB megítélése szerint a jelenlegi kamatszint és a kormányzati intézkedések megteremtették az alapot arra, hogy a forint árfolyama néhány hónapos távlatban az inflációs célok eléréséhez szükséges szintre erősödjön.

II. A monetáris politikai eszköztár változása

Az elmúlt negyedév folyamán a jegybanki hitelekhez kapcsolódóan történtek a legjelentősebb változások, amelyek előkészítik a sterilizációs eszközök állományának leépülését követő aktív oldali szabályozásra történő átállást, azaz egy hosszabb lejáratú fedezett hitel mint irányadó eszköz bevezetését.

Napi és összevont fedezetértékelés bevezetése

A Monetáris Bizottság döntése alapján az MNB 2003. május 5-én bevezette a fedezett jegybanki hitelműveletekkel összefüggő napi és összevont fedezetértékelést. A módosításokkal a jegybank célja az volt, hogy olyan fedezetértékelési rendszert alakítson ki, amely hatékonyabban kezeli a jegybanki hitelezéssel kapcsolatos kockázatokat, egyúttal közelít az Európai Központi Bank gyakorlatához is.

Az összevont fedezetértékelés azt jelenti, hogy az egyes hitelügyletekhez nem kell egyenként meghatározott értékpapírokat rendelniük az ügyfeleknek, hanem a jegybank javára zárolt értékpapír-portfólió egésze nyújt fedezetet az ügyfél hiteleinek összességére, így a napközbeni hitel, az egynapos hitel és az egynaposnál hosszabb futamidejű hitelek mögötti fedezetet ugyanaz az értékpapír-portfólió képezi.

A napi fedezetértékelés folyamatában a zárolt értékpapír-portfólió fedezeti értéke, illetve a jegybanki fedezett hitelek állománya naponta átértékelésre és összehasonlításra kerül. A fedezeteket a jegybank a piacinál alacsonyabb értéken fogadja be, az eltérés az egyes értékpapírok kockázatának, lejáratának és likviditásának függvényében kerül megállapításra. Ha a napi összehasonlításakor az derül ki, hogy az alulfedezettség mértéke egy elfogadható

sávon kívül esik, az MNB pótlólagos fedezetet kér be. A napi fedezetértékelés előnye, hogy a hitelügylet futamidejéből származó kockázat minimálissá válik, így a hitel felvevője ugyanazért az értékpapírért nagyobb hitelösszeghez jut, mint a korábbi rendszerben, ahol a fedezetek üzletkötéskor meghatározott értéke a hitel lejáratának során nem változott.

Elfogadható fedezetek körének bővítése

A Monetáris Bizottság június 16-i ülésén döntés született arról, hogy az MNB várhatóan 2003. novembertől kibővíti a jegybanki hitelműveletek fedezeteként elfogadható értékpapírok körét. A bővítés célja az Európai Központi Bank eszköztárához való harmonizáció mellett a hazai tőkepiac fejlődésének elősegítése volt, ennek érdekében a jegybank fedezetként el fogja fogadni a hazai tőkepiacon fellelhető biztonságos értékpapírok lehető legszélesebb körét. Ezután a forintban kibocsátott állampapírokon és az MNB-kötvényeken kívül ebbe a körbe fognak tartozni a nyilvánosan kibocsátott jelzáloglevelek, illetve a hazai tőzsdére bevezetett, alacsony kockázatú (legalább „A” minősítésű) vállalatok, bankok és nemzetközi intézmények által kibocsátott forintkötvények is.

Kötelezőtartalék-szabályozás

A kötelező tartalékok után fizetett kamat a Monetáris Tanács döntései alapján az irányadó kamatláb emelésével megegyező mértékben, összesen 300 bázisponttal, 8,75%-ra nőtt a negyedév során. Ezáltal a bankrendszert terhelő jövedelemelvonás mértéke továbbra is alacsony szintű, 4 bázispontos maradt, így a kötelezőtartalék-szabályozásnak a bankok versenyképességére gyakorolt hatása elhanyagolható.

III. A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása

A Magyar Nemzeti Bank a pénzügyi stabilitásért viselt felelősségével összhangban májusban elkészítette és nyilvánosságra hozta a „Jelentés a pénzügyi stabilitásról” című félévente megjelenő kiadványsorozatának a 2002. évről szóló darabját.

Az MNB értékelése szerint a bankszektor 2002. évét továbbra is a stabil és jövedelmező működés jellemezte. A hitelezés erőteljes bővülése következtében folytatódott a mérlegstruktúra átalakulása: pénzügyi közvetítés a hitel/GDP mutatóval mérve mélyült, miközben a mérlegfőösszeg/GDP mutató csökkent.

A kedvezőtlen külső környezet és az erősödő belső kereslet hatásának eredőjeként a hazai vállalati hiteldinamika az év csaknem egészében kismértékű gyorsulást mutatott. A lakástámogatási rendszer kiszélesítésének, illetve a háztartások jövedelmi pozíciója látványos javulásának köszönhetően a háztartási hitelállomány bővülésének dinamikája tovább erősödött.

Bár egyre több veszélyforrás alakul ki a részpiacokon, a **vállalati hitelek** kockázatát továbbra sem értékeljük túlzottnak. Kiemelendő a feldolgozóipar, illetve az iroda és üzletházépítések hitelminőségének romlása, de kockázati szempontból a kis- és középvállalati hitelek részarányának gyors növekedése sem elhanyagolható. Ennek következtében kedvezőtlen folyamatnak értékelnénk a kamatfelárak további stagnálását, hiszen ez azt jelentené, hogy a bankok egyre kevésbé tudják a növekvő kockázatot a hiteloldali árazásban érvényesíteni. Romlott a függő kötelezettségek kockázati megítélése is, mivel jelentősen bővült az ügylet- és ügyfélkockázattal súlyozott állomány. A vállalati portfólió a dekonjunkcióra, a kockázatosabb ágazatok és ügyfélszegmensek felé való eltolódás miatt romlott, jölehet a nem teljesítő hitelek aránya a portfóliótisztítás miatt csak mérsékelten növekedett.

A **háztartási hitelállományt** illetően a teltetlen piac a bankok számára lehetővé teszi meglehetősen magas kockázati felárak alkalmazását, ami – a támogatott lakás-

hitelek kivéve – jelentős többletterhet jelent a lakosság számára. A kockázatok szempontjából kedvező, hogy az eladósodottság növekedésénél szerényebb mértékben nő a kamatteher. Ugyanakkor a hitelezés dinamikája a bankok prudens viselkedése esetén a jövőben várhatóan mérséklődni fog, tekintettel a háztartások relatíve alacsony adósságviselő képességére. A bankok által jelenleg alkalmazott biztonságos hitel/hitelbiztosítéki értékárny alapján az ingatlanpiaci árbuborék kockázatát egyelőre nem tartjuk nagyknak.

A bankok **származékos piaci tevékenysége** a sávszélesítés, illetve a devizaliberalizáció óta bővülő tendenciát mutat. A legfontosabb tendencia a devizaswap tranzakciók forgalmának, illetve nyitott állományának erőteljes bővülése, ami jelentős részben a klasszikus konvergencia spekulációnak köszönhető. További ok, hogy egyre több bank fedezi fel a rövid FX-swapot, mint likviditáskezelési eszközt. 2002-ben jelentős mértékben nőtt a bankrendszer kamatkockázati kitétsége, miközben erősödött a forintkamatok volatilitása is. A nyitott kamatpozíció kitágulása jelentős részben magyarázható azzal, hogy a lakáshitelezés erőteljes bővülését nagyrészt rövid átárazású (és lejáratú) betétek finanszírozták. További kockázati tényezőzt jelent a nyitott kamatpozíció nagymértékű koncentráltasága. 2002-ben a bankrendszer **likviditásának** feszesebbé válása volt jellemző, az eszközök és források közötti lejáratú összhang hiánya is tovább nőtt. Mindamelllett a bankrendszer likviditását összességében továbbra is megfelelő szintűnek tartjuk, a hitel/betét arány folytatódó növekedése azonban jövedelmezőségi kockázatokat hordozhat magában.

A bankszektor **tőkehelyzete** stabil. Az aktivitás bővülésének tőkeszükséglete – elsősorban a lakossági szegmensben – vélhetően a jövőben is meg fogja haladni a belső forrásból származó tőkenövekményt, ezért a bankok egy része külső forrásbevonásra fog szorulni, amit a tulajdonosok – az idei évhez hasonlóan – feltehetően biztosítani fognak.

A bankrendszer 2002 folyamán rekordméretű **nyereséget** ért el. A bankrendszeri eredmény növekedésének egyik fő forrását a jutalékeredmény dinamikus bővülése jelentette, míg a kamatjövedelem növekedése jelentősen lassult a megelőző évihez képest. A 2002. évi jó teljesítményben a működési költségek visszafogottabb növekedése is fontos szerepet játszott. Mindezek eredményeképp tovább javult a bankrendszer költséghatékonysága, de nemzetközi összehasonlításban még mindig viszonylag gyenge. Az elmaradást részben a hazai bankpiac kis mérete magyarázhatja.

Ami a **takarékszövetkezeti szektort** illeti, a biztonságos működéshez, fejlődéshez elengedhetetlenül szükséges kockázatkezelési rendszerek kialakítása, az IT beruházási költsége magas, amihez az egyes takarékszövetkezetek – rendkívül kis méretükből fakadóan – nem rendelkeznek megfelelő nagyságú tőkével. Az OTIVA-tagok és az OTIVA integráción kívüli takarékszövetkezetek eszközminőségi és jövedelmezőségi mutatóinak összevetése alátámasztja a jelenlegi, laza integráció pozitív hatását. Mindamellettt a szektorral kapcsolatban továbbra is fennálló problémák többsége sokkal hatékonyabban orvosolható lenne egy, a jelenleginél jóval szorosabb integrációban, egységes piaci fellépéssel. A centralizáció szükségességét támasztják alá a nemzetközi tapasztalatok is. A szektor fejlődését szolgálná tehát a hazai szabályozás prudensebbé tétele, a szoros integráció, egyetemes kötelezettségvállalás támogatása. A tervezett új európai uniós tőkeiregály is ebbe az irányba mutat. Ehhez képest a legutóbbi HPT módosítás még a laza integrációhoz való tartozás kényszerét is megszüntette.

A **nem-banki pénzügyi közvetítők** tevékenységét összességében a pénzügyi stabilitás szempontjából egyelőre alacsony kockázatúnak ítéljük. Megemlítendő, hogy 2002-ben a bankok hitelkihelyezése a pénzügyi vállalkozásaik részére rendkívül dinamikus módon bővült. A növekvő forrásigényét a gépjármű-finanszírozás felfutása indokolta, miközben a bankokat a csoporttagok finanszírozásban már nem korlátozta a nagy kockázati hitellimit. A nő-

vekvő verseny kiélezett jutalékhaborúhoz vezetett. A pénzügyi vállalkozások rendkívül jelentős aktivitásbővülése a bankokhoz képest lazább prudenciális előírások mellett valósulhatott meg.

Jogszabály-előkészítés

Az Országgyűlés 2003 júniusában elfogadta a hitelintézeti és a tőkepiaci törvény betervezett módosítási javaslatát, valamint megszavazta az európai közösségi szabályokkal harmonizáló új biztosítási törvényt is. Az említett törvénymódosítások szakmai előkészítésében az MNB is aktív szerepet vállalt.

A hitelintézeti és tőkepiaci törvénymódosítások elsősorban a konszolidált felügyeleti szabályozás bevezetését, illetve kiterjesztését tartalmazzák, annak érdekében, hogy a szabályozó hatóságok számára lehetővé váljon a tőkekapcsolat nélküli, de az egyes intézmények működését nagymértékben befolyásoló egyéb kapcsolatok kimutatása és vizsgálata, illetve az ezeket is magába foglaló prudenciális mérések és jelentések előírása. Az MNB számára mindez azért is lényeges, mert a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása szempontjából rendszerkockázatot jelenthetnek a pénzügyi csoportokon belüli nehezen átlátható tranzakciók.

Az elfogadott törvénymódosítás részét képezi a hitelintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló 2001/24/EK irányelv harmonizálása is, amely a bankok fizetésképtelensége esetén alkalmazandó eljárások tekintetében tartalmazza az uniós szabályokat. A hitelintézeti és a tőkepiaci törvény módosításai 2004. január 1-jén, az új biztosítási törvény 2004. május 1-jén lép hatályba.

A jogharmonizációs programmal összhangban a Pénzügyminisztérium és az MNB között megkezdődött az egyeztetés az elektronikus pénzt kibocsátó intézményekről (ELMI) szóló 2000/46/EK irányelv harmonizálásának szakmai előkészítéséről.

A jogalkotási munkában való részvétel mellett több elemzés és háttér tanulmány is készült szabályozási témákban, melyek közül kiemelendők a banki és a tőkepiaci

vállalatirányítás (corporate governance) nemzetközi és hazai fejleményeiről, valamint a határon átnyúló pénzügyi szolgáltatásokról szóló tanulmányok.

Emellett folytatódott az új Bázeli Tőkeegyezmény implementálásra való felkészülés. Mind a bázeli ajánlások, mind az európai direktívatervezet esetében 2003 nyarán kerül sor az utolsó konzultációs időszakra, az ennek során beérkező országvélemények alapján alakítják ki a végleges verziót. A megalapozott jegybanki vélemény kialakítása érdekében átfogó, a hazai implementáláshoz is iránymutató háttér tanulmányt készített az MNB 2003. második negyedévében.

Jegybanki ellenőrzés

Az MNB a második negyedévi helyszíni ellenőrzései során folytatta azon kiemelt témák vizsgálatát, melyek 2003-ban a prioritások között szerepelnek. A pénzforgalom területén a jogszabálykövető magatartás ellenőrzése, illetve az arra való ösztönzés kapott nagy hangsúlyt, melynek vizsgálatára több esetben utóellenőrzés-

ként – a korábbi vizsgálatban feltárt hiányosságok megszüntetésének vizsgálata céljából – került sor. Kiemelt szempont volt továbbra is Magyarország fizetési mérlegéhez adatot szolgáltató intézmények – hitelintézetek, biztosítók, nem pénzügyi vállalatok – jelentései helyességének, illetve az EU-csatlakozásra való felkészüléssel összefüggő adatszolgáltatás-változások adaptálásának ellenőrzése. Egy cégnél – a készpénz kibocsátásáért és forgalomba hozataláért felelős szervként – rendkívüli vizsgálat keretében ellenőrizte a jegybank a működési engedély kiadásához szükséges feltételek meglétét.

2003. évben indított 56 db helyszíni ellenőrzésből 42 intézmény esetében zárult le a vizsgálat és került sor jegybanki intézkedések előírására, melyek határidőre történő teljesítését, illetve azok minőségét az MNB folyamatosan nyomon követi. A második negyedévben 14 helyszíni ellenőrzés volt folyamatban, két banknál (központban és fiókoknál egyaránt), egy biztosítónál, valamint 7 vállalatnál és 4 szövetkezeti hitelintézetnél.

IV. Devizatartalékok

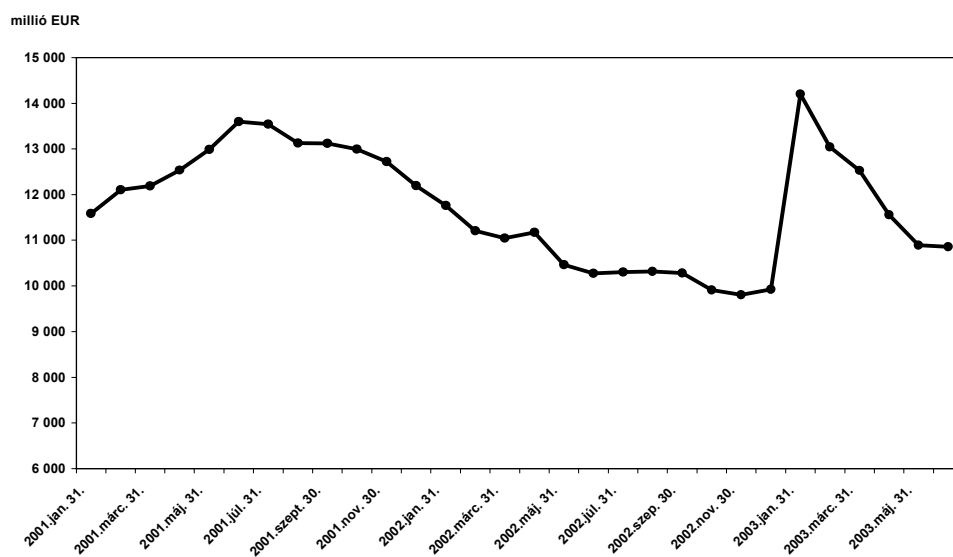
2003 második negyedévében a hivatalos devizatartalékok nagysága euróban kifejezve 12 530 millióról 10 852 millióra csökkent. A január végi sávszéli euróvételi devizapiaci intervenció óta folyamatosan, egyenletes mértékben mérséklődött a tartalékszint, egyre inkább megközelítve a tavalyi év végének hasonló adatát (9 920 millió euró).

A második negyedév tendenciáit elemezve a tartalékszint csökkenése több tényezőtől tevődött össze. Ezek közül a legfontosabb az Államadósság Kezelő Központ és az Magyar Nemzeti Bank devizában fennálló adósságainak törlesztése, illetve előtörlesztése volt. A kamatterhekkel együtt összességében valamivel több mint 1,0 milliárd eurónak megfelelő (elsősorban állami) kifizetések számottevően megterhelték a devizatartalékok állományát. A fennálló fedezeti (swap) ügyletek mark-to-market kiértékeléséből fakadóan – alapvetően a dollár általános gyengülésével összefüggésben – további 130 millió eurónak megfelelő dollárral csökkent a devizatartalék. Ezenfelül a tartalékszintet csök-

kentette az MNB csendes intervenciója, amelyről a bank májusban kiadott publikációjában részletesen beszámolt (ld. *Háttér tanulmányok 2003/3: A felértékelődési spekuláció kezelése*).

A kereskedelmi bankok, az ÁKK és a MÁK devizabetét-állományának ingadozása összesen mintegy 76 millió eurós növekedést eredményezett a kérdéses időszak tartalékállományában. Az állam júniusban bonyolított 500 milliós szindikált hitelkeretét az ÁKK gyakorlatilag teljes egészében az egyéb devizaadósság-elemek kiváltására használja fel. A szindikált hitelfelvétel jegybanki devizatartalékokra mért hatása tehát összességében semleges. Az euró árfolyama a dollárhoz képest a második negyedévben tovább erősödött, ennek hatása a dollárban fennálló tartalékokon keresztül mintegy 50 millió euróval csökkentette az euróban kifejezett tartalékszintet. A tartalékok bővülését eredményezte viszont a portfóliókon realizált hozam, amely a három hónap alatt valamivel több mint 100 millió eurót tett ki.

1.ábra: A hivatalos devizatartalékok alakulása 2000. végétől

V. Emissziós tevékenység

Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység

2003 első félévében a Magyar Nemzeti Bank pénztárai 1 628 milliárd forint értékű készpénzforgalmat bonyolítottak le, amely kismértékben (1%-kal) meghaladta a 2002. első félévi pénztári forgalom értékét. A forgalomban lévő készpénz értékének növekedését vélhetően azért nem követte a jegybanki készpénzforgalom emelkedése, mivel a készpénzforgalom résztvevői egyre nagyobb arányban egymás között elégítik ki készpénzszükségletüket.

2003 első félévében a váltásokat is figyelembe véve az ügyfelek 153 millió darab, 756 milliárd forint értékű bankjegyet fizettek be az MNB pénztáraiba. A befizetett mennyiség 6%-kal, az érték 2%-kal csökkent az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva.

A jegybank pénztáraiba befizetett bankjegyek feldolgozása modern feldolgozógépekkel, egységes szempontok szerint történik. A Főpénztárban a forgalomképtelen bankjegyeket nagyrészt on-line módon, a feldolgozással egy ütemben semmisítik meg. A területi igazgatóságokon forgalomképtelennek minősített bankjegyek megsemmisítése is a Főpénztárban történik.

Az első félévben az MNB pénztáraiból a váltásokkal együtt 163 millió darab, 863 milliárd forint értékű bankjegy került for-

galomba, ami a mennyiséget tekintve 2%-kal alacsonyabb, az értéket tekintve 5%-kal magasabb volt az elmúlt év hasonló időszakának forgalmánál.

2003 első félévében a jegybanki készpénzforgalom 25%-a a négy területi igazgatóság pénztárain keresztül bonyolódott le, míg egy évvel korábban ez az arány 24% volt.

Forgalomban lévő készpénz

2003 első félévének a végén a forgalomban lévő készpénz értéke 1 378,5 milliárd forint volt, 16,6%-kal (196,1 milliárd forinttal) több, mint az előző év hasonló időszakában. A növekedésben vélhetően jelentős szerepet játszott a nettó keresetek emelkedése, valamint a lakásépítési kedv további folytatódása.

Az első félévben egy lakosra átlagosan 131 ezer forint összegű készpénz, 23 darab bankjegy és 197 darab érme jutott. Az elmúlt évhez képest az egy főre jutó készpénz értéke 10%-kal emelkedett, a bankjegyek száma egy, az érmék száma 14 darabbal nőtt. (2002 végén az eurózónában az egy főre jutó forgalomban lévő euróbankjegyek száma megközelítette a 27 darabot, az euróérméké 130 darab körül alakult.)

A forgalmi készpénzállomány értékén belül a bankjegyek aránya az előző évekhez hasonlóan 98%, az érméké 2% volt.

1. táblázat: Forgalomban lévő készpénz az első félév végén

	2002. jún. 30.	2003. jún. 30.	Változás	
	milliárd forint			%
Bankjegyek	1158,5	1352,7	194,2	116,8
Érmék	21,5	23,2	1,7	107,9
Forgalmi készpénzállomány	1180,0	1375,9	195,9	116,6
Emlékpénzek	2,4	2,6	0,2	108,3
Forgalomban lévő készpénz	1182,4	1378,5	196,1	116,6

Forgalomban lévő bankjegyek

Az első félév végén a forgalomban lévő bankjegyállomány értéke 1 353 milliárd forint volt, 16,8%-kal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A forgalomban lévő bankjegyek darabszáma ezzel szemben – a 20 000 forintos részarányának jelentős bővülése következtében – mindössze 7,6%-kal emelkedett. A 20 000 forintos címlet térnyerése 2003 első félévében to-

vább folytatódott, a forgalomban lévő bankjegyek darabszámán belüli részaránya a 2002. június végi 5%-ról 2003. június végére 8%-ra emelkedett, míg ugyanebben az időszakban az értéken belüli aránya 20%-ról 28%-ra változott. A forgalomban lévő bankjegyek darabszámán és értékén belül a legmagasabb arányt továbbra is a 10 000 forintos képviselte, bár az értéken belüli részaránya az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva 5 százalékponttal csökkent.

2. táblázat: Forgalomban lévő bankjegyek 2003. június 30-án

Címletek	Mennyiség	Érték millió forint	Megoszlás (%)	
	millió darab		mennyiség	érték
20 000 forint	18,8	375 866	8,0	27,8
10 000 forint	75,0	749 979	31,7	55,4
5 000 forint	26,6	132 924	11,3	9,8
2 000 forint	16,4	32 960	6,9	2,5
1 000 forint	43,3	43 277	18,3	3,2
500 forint	21,3	10 651	9,0	0,8
200 forint	35,1	7 017	14,8	0,5
Összesen	236,5	1 352 674	100,0	100,0

Forgalomban lévő érmék

2003 első félévének végén 2 013 millió darab érme volt forgalomban, 11,4%-kal, 206 millió darabtal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A növekmény 70%-a a kis címletű (1 és 2 forintos) érmék átlagot meghaladó mértékű kiáramlásából származott. A forgalomban lévő érmék értéke

7,9%-kal (1,7 milliárd forinttal) emelkedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva.

2003 első félévében a forgalomban lévő érmék címletek szerinti megoszlásában sem a darabszámot, sem az értéket tekintve nem volt számottevő változás az elmúlt évhez viszonyítva.

3. táblázat: Forgalomban lévő érmék 2003. június 30-án

Címletek	Mennyiség	Érték millió forint	Megoszlás (%)	
	millió darab		mennyiség	érték
100 forint	123,6	12 362	6,1	53,2
50 forint	68,7	3 437	3,4	14,8
20 forint	138,7	2 775	6,9	11,9
10 forint	169,4	1 694	8,4	7,3
5 forint	217,1	1 085	10,8	4,7
2 forint	590,9	1 182	29,4	5,1
1 forint	704,8	705	35,0	3,0
Összesen	2 013,2	23 240	100,0	100,0

Bankjegy- és érmeszakértői tevékenység

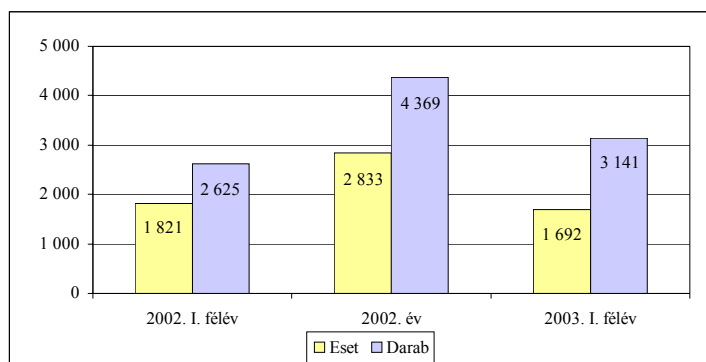
A bankjegy- és érmeszakértői terület tevékenységének középpontjában 2003-ban az Európai Unióhoz való csatlakozás – az Európai Központi Bank (EKB) által előírt – e tevékenységet érintő feltételek megteremtése áll. Az EKB által létrehozott Counterfeit Monitoring Systemhez való kapcsolódás már a csatlakozást megelőzően is szükségessé tette a szakértői tevékenységhez szükséges infrastruktúra megteremtésének előkészítését. Az első félévben a jegybank megfigyelő státuszban bekapcsolódott az EKB által működtetett Counterfeit Working Group tevékenységébe.

2003 első félévében a forintbankjegyek hamisításának esetszáma 1 692 volt, 2002

hasonló időszakához viszonyítva kis mértékben csökkent. Ugyanakkor a lefoglalt hamisítványok száma növekedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva, a Magyar Nemzeti Bank bankjegyszakértői 2003 első félévében 3 141 darab forintbankjegy-hamisítványt regisztráltak.

Az előző év hasonló időszakához viszonyítva a valutahamisítási esetek száma és a lefoglalt hamisítványok darabszáma is csökkent. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy az euró hamisításának mértéke a kibocsátás óta – természetesen – emelkedik. Amíg 2002-ben mindössze 522 darab euróbankjegy-hamisítványt vizsgáltak meg szakértőink, addig 2003 első hat hónapjában 642 darab euróhamisítvány fordult elő.

2. ábra: Forinthamisítások eset- és darabszáma

Emlékpénzérme-kibocsátás

A Magyar Nemzeti Bank 2003-ban is folytatja a nagy hagyományokkal rendelkező

emlékpénzérme-kibocsátási tevékenységét, amelynek során a következő emlékpénzérme-kibocsátásokat bocsátotta ki, illetve bocsátja ki az év hátralévő részében.

4. táblázat: Emlékpénzérme-kibocsátások 2003-ban

Megnevezés	Névérték	Kibocsátás	Alapanyag	Leverhető
	forint	időpontja		darabszám
"Deák Ferenc születésének 200. évfordulója" jubileumi forgalmi érme	20	április 8.	rézötvözet	1 millió
"Hollókő" (A világörökség részei Magyarországon sorozat második érméje)	5000	április 16.	ezüst	10 ezer
"Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója"	5000	május 13.	ezüst	6 ezer
"Budapesti Filharmóniai Társaság megalakulásának 150. évfordulója"	5000	szeptember	ezüst	8 ezer
"Neumann János születésének 100. évfordulója"	5000	október	ezüst	6 ezer

VI. Fizetési rendszer

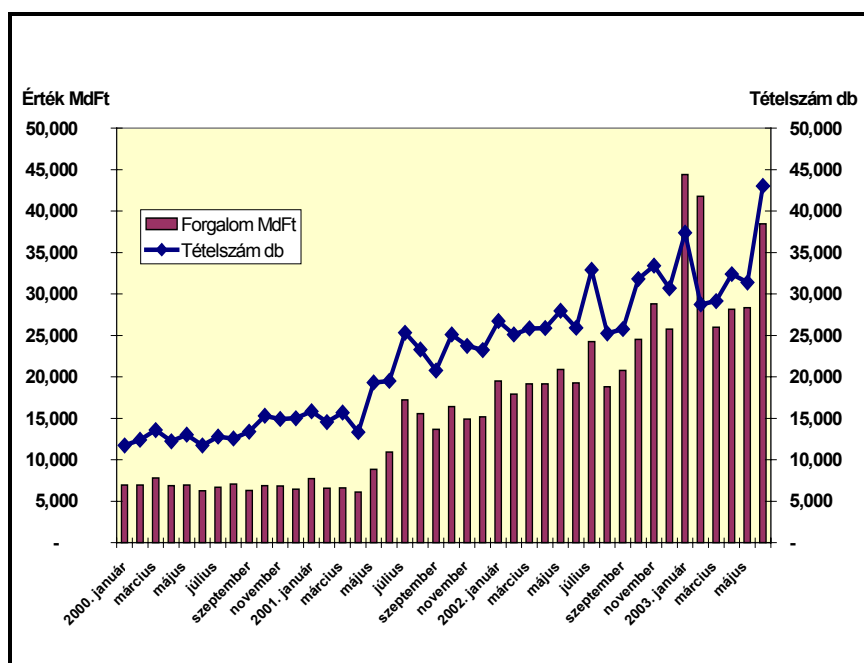
VIBER forgalom alakulása

2003. második negyedévben – az első negyedévhez hasonlóan – ismét a forint-árfolyam ingadozásával kapcsolatos pénzügyi folyamatok okoztak kiemelkedő forgalmat a VIBER-ben. Az áprilisi, májusi átlagosnak tekinthető forgalom után júniusban a tételek száma minden eddigi csú-

csot megdöntött és a forgalom értéke is jelentősen megemelkedett.

A II. negyedévben elszámolt közel 107 ezer db fizetési megbízás értéke 95 billió (ezermilliárd) Ft volt. A tételszám az előző negyedévhez képest 12%-kal növekedett, míg a tranzakciók értéke 15%-kal csökkent. A 2002. év ugyanezen időszakához képest a tételszám mintegy 34%-kal, míg a forgalom értéke 60%-kal nőtt.

3. ábra: A VIBER-ben lebonyolított fizetések értéke és darabszáma

A napi átlagos tételszám 1 723 db volt, ami az előző negyedévhez (1 513) képest jelentős emelkedés.

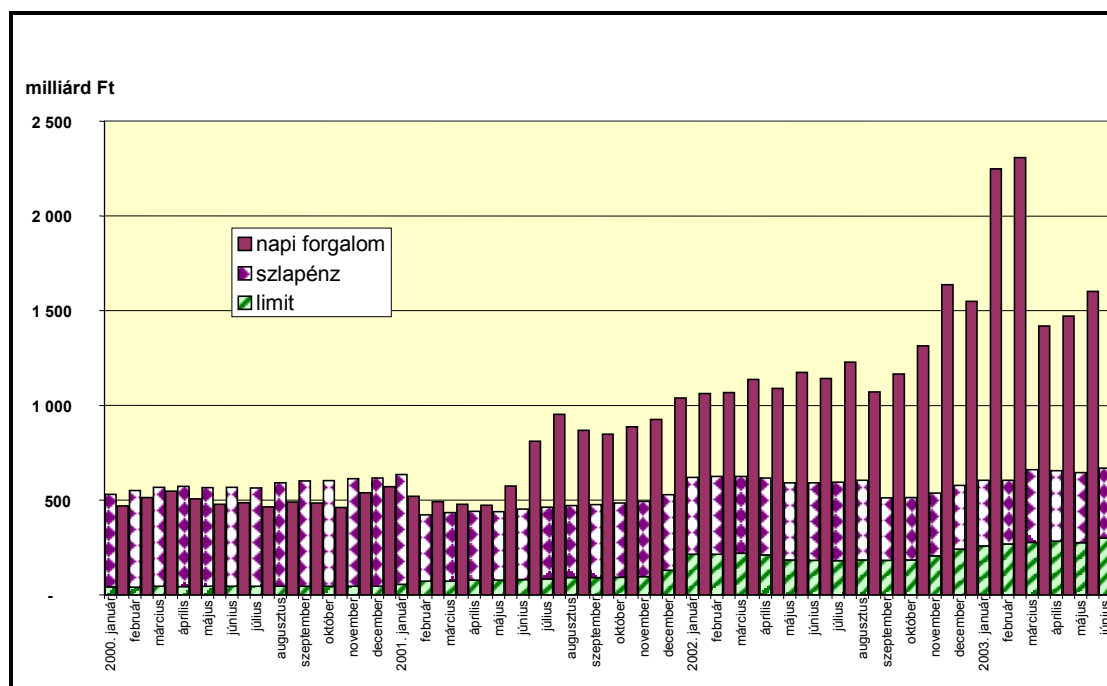
2003. második negyedévének csúcsát a VIBER volumenben június 6-án érte el, amikor 3 148 db tételt számoltak el, a legmagasabb napi érték június 10-én 2 513 milliárd forint volt.

A bankok által igényelt napközbeni hitelkeret összege 2003. második negyedévében tovább nőtt (az átlagos napi átlomány 287 milliárd forint), az előző negyedévhez képest 7%-kal emelkedett. Az

előző év azonos időszakához képest is 7%-kal képezték több hitelkeretet a bankok, miközben az átlagos napi pénzforgalom 33%-kal emelkedett.

A bankrendszer átlagos napi likviditásának és pénzforgalmának havi alakulását mutatja a következő grafikon, amelyből jól látható az a tendencia, hogy a napi forgalom rendre nagyobb a napi likviditásnál, azonban az első negyedévi kiugró forgalom mérséklődésével az eltérés kisebb, a likviditáson belül a számlapénz aránya zsugorodik.

4. ábra: A bankok napi átlagos likviditásának (számlapénz+limit) és pénzforgalmának összevetése

Az értékpapír fedezete mellett igénybe vett napvégi hitel mind a megelőző negyedévhez, mind az előző év hasonló időszakához képest közel 260-szorosára nőtt, előtte véletlenszerű, elhanyagolható volt. A VIBER-ben sorbanálló összegek nagysága 2003. első negyedévéhez képest 48%-kal, az előző év azonos időszakához képest 24%-kal nőtt. Ez a jelenség összefügg a forint elleni spekuláció következtében év elején kialakult likviditásbőség megszűnésével, ugyanis az előző negyedévben napközben a bankok számláin szokatlanul nagy összegek voltak, amelyek üzemidőben jelentősen csökkentették a sorban állás kockázatát, míg ez a jelenség a második negyedévre megszűnt.

Az MNB fedezetértékelési rendszerének átalakítása

2003 májusától az MNB új fedezetértékelési rendszert vezetett be avval a céllal, hogy befolyásolja a napközbeni – és az éjszakai BKR keret egy részét képező – hitelkeret biztosítékul szolgáló értékpapírok beszámításának módját és technikáját. A változás lényege, hogy ezentúl az összes, jegybankkal szembeni ügyletnek egy közös alap (pool) képezi a fedezetét, ahol a hitelek újraértékelése naponta meg-

történik (a kamat hozzáadásával), valamint a fedezetek is minden nap újraértékelésre kerülnek a napi piaci értéken is.

A módosítás jelentős fejlesztéseket igényelt a KELER értékpapírszámla-vezető rendszerében, valamint az MNB rendszereiben, melynek eredményeként az információcsere és a limitszámítás most már automatikusan történik.

Fizetési Rendszer Fórum

Az MNB kezdeményezésére és a Magyar Bankszövetség támogatásával 2003. június 11-én megalakult a Fizetési Rendszer Fórum (FRF). Az MNB-ben tartott alapító ülésen az MNB és a Bankszövetség közös meghívására a hazai pénzforgalomban jelentős szerepet betöltő 10 bank és a Magyar Államkincstár felső vezetői vettek részt.

Az MNB célja egy olyan konzultatív szervezet létrehozása volt, amely önszervező módon, rugalmasan képes reagálni a fizetési rendszerekkel szemben megnyilvánuló, a hatékonyság, az átláthatóság, a biztonság növelése területén jelentkező és az EU és GMU integrációval kapcsolatos kihívásokra.

A Fórum feladata a fizetési rendszerekkel kapcsolatos minden olyan kérdés elemzése, amelynek megoldása nem képzelhető el a résztvevők megegyezése, összehangolt tevékenysége nélkül. A fellelő problémák megoldása az adott témához legjobban értő banki és MNB szakértőkből álló munkacsoportok feladata lesz. Az általuk készített jelentést és akciótervet a felsővezetők tanácsa várhatóan az ősi ülésükön vitatja majd meg.

BKR üzletmenet-folytonossági terv tesztelése

A pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának szempontjából kulcsfontosságú a Bankközi Klíring Rendszer biztonságos és hatékony működése, amely a tavalyi évben 155 millió darab, összesen 45 billió (ezermilliárd) Ft értékű tranzakciót számolt el.

Az elszámolásforgalmat lebonyolító rendszer hibatűrése kiemelkedően magas, ráadásul két, földrajzilag elkülönült, teljes értékű, egymással összehangolt kapcsolatban álló központ képes a feladatot el látni.

Az MNB által tavaly végzett helyszíni vizsgálat megállapította, hogy az 1994-ben indított, azóta folyamatosan korszerűsített rendszer üzletmenet-folytonossági terve felülvizsgálatra szorul. Az elszámolóház az idei év elejére az eddigieknél részletesebb, a mai állapotnak megfelelő tervet készített. Ennek a tervnek a tesztelésére került sor 2003. június 14-én néhány kereskedelmi bank és az MNB bevonásával. A teszt során – melyet a helyszínen az MNB és az Ernst&Young könyvvizsgáló cég szakértői is figyelemmel kísértek – bebizonyosodott, hogy az egyik központ teljes megsemmisülése esetén a másik központ rövid időn belül, fennakadások és adatvesztés nélkül képes átvenni és folytatni az elszámolást.

A fizetések véglegességéről szóló törvény

Április 28-án fogadta el a parlament "a fizetési illetve értékpapír-elszámolási rendszerekben történő teljesítés véglegességéről" szóló törvényt, amely Magyarország

Európai Unióhoz történő csatlakozásának időpontjában lép hatályba. A törvény összhangban áll az Európai Parlament és a Tanács ugyanilyen című, 98/26/EK irányelvvel. A törvény célja a fizetési és az értékpapír-elszámolási rendszerek biztonságos működésének garantálásán keresztül a pénzügyi stabilitás támogatása. Ennek érdekében a rendszerben a klíringtagok által nyújtott biztosítékok nem vonhatóak el abban az esetben sem, ha időközben fizetést korlátozó eljárás indul azon résztvevő ellen, amely a fizetési megbízást kezdeményezte és a biztosítékot nyújtotta. A törvény az MNB-t kijelölő és értesítő hatósági szerepkörrel ruhazza fel. A jegybank feladata a törvény hatálya alá tartozó rendszerek kijelölése, ezek bejelentése az Európai Bizottságnak és – sükséghelyzetben – értesítések fogadása, illetve küldése más tagországok hasonló szerepet betöltő hatóságainak valamely résztvevő fizetéseképtelensége esetén.

Fejlesztések az értékpapír-elszámolási rendszerben

2003 májusában a Központi Elszámolóház és Értéktár Rt. több üzleti és technikai fejlesztést hajtott végre.

A BÉT és a KELER Igazgatóságainak döntése értelmében az azonnali és a származékos tőzsdei kereskedés a Budapesti Értéktőzsdén 2003. május 26-tól egy órával korábban, azaz 10:00 óra helyett reggel 09:00 órakor kezdődik. A tőzsdei kereskedési idő kiterjesztése nem érinti a derivatív piacok elszámolását, megváltozott azonban az azonnali piac elszámolási és biztosítékkezelési rendje, valamint a többoldalú nettósítással történő elszámolás elvégzésének határideje.

A BÉT és a Deutsche Börse AG. között létrejött együttműködési megállapodás keretében a KELER lehetőséget biztosít partnerei részére a Deutsche Börse Xetra rendszerén megkötött ügyletek KELER-en keresztül történő elszámolására. A szolgáltatás előfeltétele, hogy a Xetra tag KELER ügyfélnek egy háromoldalú szerződést kell aláírnia a KELER-rel, és a KELER által kiválasztott németországi klíring bankkal.

Új szolgáltatásként került bevezetésre egyes derivatív termékek deviza alapú elszámolása is. A pénz oldali elszámolás a klíringtagok KELER-ben vezetett deviza nyilvántartási számláin keresztül történik. Az alkalmazásra először a BÁT pénzügyi szekciójában 9 különféle keresztkontraktus elszámolásakor kerül sor, amelyeknél 4 devizában (USD, CHF, YEN, PLN) jelentkezik az árkülönbözet. Miközben az alap-

biztosíték, valamint a Kollektív Garancia forintban kerül megképzésre, addig a napi árkülönbözet-elszámolás a termékleírásban megadott devizanemben történik. Szintén devizában kerül megképzésre az új elemként jelentkező ún. „Likviditási Deviza Óvadék”, mely az árkülönbözet-elszámolás során adódó esetleges nemteljesítések tovaryűrűző hatásait hivatott csökkenteni.

VII. Az MNB statisztikai tevékenysége

A statisztikai tevékenységhez kapcsolódó adatközlésben történő változások:

1. Az MNB statisztikai tevékenységében – nemzetközi mércével mérve is – mér-földkövet jelentett a pénzügyi számlákhoz kapcsolódó rendszeres adatközlés 2003. április 1-től történő beindítása.
2. Az MNB 2003. június 30-án közölte először – a 2003-tól életbe lépett új publikálási rend szerint – a negyedéves adatokra épülő részletes fizetésimérleg-statisztikákat és az erről szóló sajtóközleményt.
3. Az MNB internetes adatközlése júni-

ustól egy újabb statisztikával bővült. Az MNB június 16-ától havi gyakorisággal publikálja – az Európai Központi Bank ajánlásai és elvárásai szerint kialakított – értékpapír-kibocsátási statisztikát. E statisztika az értékpapírok kibocsátásának összesített adatait tartalmazza a kibocsátók szektor szerinti bontásában.

A jegybank statisztikai tevékenységében a II. negyedév fontos időszak a következő naptári év adatgyűjtéseinek megtervezése, összeállítása szempontjából. Ennek megfelelően az MNB 2003. II. negyedévében összeállította a 2004. évi adatszolgáltatások útmutatóinak munkapéldányát a tervezett módosításokkal.